

שגריר ישראל דני דנון באו"ם, 13 ביוני 2018. ארכיון תמונות האו"ם

יחסי ישראל והאו"ם במבחן הזמן

ירון סלמן

יחסי ישראל והאו"ם התאפיינו לאורך השנים במגמות מעורבות. מצד אחד, קידום החלטות גינוי של ישראל בגופי האו"ם השונים ממחיש את הקו העוין כלפיה. מצד שני, קבלתה בשנת 2000 לקבוצת 'אירופה ומדינות אחרות' ומגמת השינוי ההדרגתי בדפוס ההצבעות של מדינות מתפתחות מדגימות את התרחבות המגמה החיובית כלפי ישראל בזירה זו. מטרת המאמר היא לסקור את המגמות העיקריות ביחסי ישראל והאו"ם, תוך התמקדות בשינוי שחל בשני העשורים האחרונים במדיניותה של ישראל, ניתוח מניעיו והאופן שבו הוא בא לידי ביטוי. לפיכך המאמר בוחן את השאלה כיצד באה לידי ביטוי מעשי המדיניות הפרו־אקטיבית של ישראל בזירת האו"ם בשני העשורים האחרונים, וממצאיו מצביעים על מעבר ממדיניות "או"ם שמום" המסורתית לאימוץ גישה פרו־אקטיבית ולהרחבת הניסיון לפעול מתוך שורות האו"ם כדי להשפיע על החלטותיו באמצעות שלושה ערוצי פעולה: הראשון – נטילת חלק במילוי יעדי הפיתוח העולמיים של המילניום; השני – כהונה בתפקידי מפתח במוסדות האו"ם השונים; השלישי – ניסיון להשפיע על הליכי הצבעה בעצרת הכללית.

מילות מפתח: זירת האו"ם; יחסי ישראל והאו"ם; העצרת הכללית

מבוא

האו"ם. מצד שני, קבלת ישראל בשנת 2000 לקבוצת 'אירופה ומדינות אחרות' (WEOG)¹, בחירתו של דני דנון בשנת 2017 לתפקיד סגן נשיא העצרת הכללית ומגמת השינוי ההדרגתי בדפוס ההצבעות של מדינות מתפתחות

יחסי ישראל והאו"ם התאפיינו לאורך השנים במגמות מעורבות. מצד אחד, קידום החלטות גינוי של ישראל בגופי האו"ם השונים ממחיש את הקו העוין כלפיה בזירת

ההשתתפות הישראלית ביוזמות הללו בין שתי תקופות (לפני ואחרי שנות האלפיים), ולכן הניתוח התבסס על הצגה כרונולוגית שיטתית של העלייה בהשתתפות הישראלית בשני העשורים האחרונים. ניתוח כרונולוגי בוצע גם כדי להצביע על המגמה בהליכי המינוי והכהונה של בעלי תפקידים ישראלים בתפקידי מפתח במוסדות האו"ם השונים, בניסיון להצביע על העלייה העקבית במגמה זו בשני העשורים האחרונים. לבסוף נעשה שימוש במחקר אמפירי הכולל ניתוח תוכן של 95 החלטות שהתקבלו בעצרת הכללית, מתוך מאגרי המידע של האו"ם ושל ה-U.N Watch, כדי לבחון את הניסיון להשפיע על דפוסי הצבעה בעצרת הכללית.

במאמר שלושה חלקים: מבוא הכולל את מטרות המאמר והמתודולוגיה, סקירת המגמות העיקריות ביחסי ישראל והאו"ם וסקירת ספרות רלוונטית, תוך התמקדות בהצגת שלושה גורמים עיקריים שעמדו בבסיס שינוי המדיניות בראשית שנות האלפיים; החלק האמפירי ובו בחינת הטיעון המרכזי באמצעות ניתוח של שלושת ערוצי פעולתה העיקריים של ישראל במוסדות האו"ם השונים; החלק השלישי מתמקד בניתוח הממצאים ובדיון.

המגמות העיקריות ביחסי ישראל והאו"ם על פני רצף של עשורים

בהסתכלות כוללת ניתן לומר כי יחסי ישראל והאו"ם אומנם התאפיינו לאורך השנים בעלויות, אך לרוב במורדות. מדינת ישראל וארגון האו"ם קמו במקביל כמעט. האו"ם נוסד בשנת 1945 בסיום מלחמת העולם השנייה, במטרה לשמור על השלום והביטחון בזירה העולמית וכדי למנוע מלחמות עתידיות כדוגמת מלחמות העולם. מדינת ישראל הוקמה בשנת 1948 והייתה למדינה ה-59 שהתקבלה לאו"ם. בתחילת הדרך, בסוף שנות ה-40, יחסי מדינת ישראל והאו"ם התאפיינו במגמות חיוביות (Beker, 1988), ומדינת ישראל אימצה את מגילת האו"ם ואת עקרונות השוויון, מתן זכויות לכול וצדק סוציאלי, אשר מובעים במגילת העצמאות שלה. נוסף על כך, בתחילת שנות ה-50 ישראל ביקשה לבסס את מעמדה ולקדם את קשריה בזירה העולמית, ובכלל זה את הדיפלומטיה באו"ם, בין היתר על רקע החשיבות שייחס לכך שר החוץ דאז, משה שרת. ישראל הייתה לחברה מקובלת באו"ם, בין היתר על רקע תרומתה למשפחת העמים והסיוע הנדיב שהעניקה למדינות המתפתחות באפריקה עם צאתן לעצמאות בסיום העידן הקולוניאלי. (עודד, 2011; Chazan, 2006; Beker, 2006; Decter, 1977).

עם זאת, בתחילת המלחמה הקרה בין ארצות הברית וברית המועצות חל תהליך של נסיגה הדרגתית

לטובת ישראל מדגימות את התרחבות המגמה החיובית כלפי ישראל בזירת האו"ם.

מטרת המאמר היא לסקור את המגמות ביחסי ישראל והאו"ם, תוך התמקדות בשינוי שחל בשני העשורים האחרונים במדיניותה של ישראל כלפי האו"ם, ניתוח הסיבות לכך והאופן שבו הוא בא לידי ביטוי. לפיכך במאמר נבחנת השאלה: כיצד באה לידי ביטוי מעשי המדיניות הפרו-אקטיבית של ישראל בזירת האו"ם בשני העשורים האחרונים?

הטיעון המרכזי במאמר הוא שבשני העשורים האחרונים חל שינוי הדרגתי במדיניות ישראל כלפי האו"ם. הדבר בא לידי ביטוי במעבר ממדיניות "או"ם שמום" המסורתית למדיניות המאמצת גישה פרו-אקטיבית ומרחיבה את הניסיון לפעול מתוך שורות האו"ם על מנת להשפיע על החלטותיו. זאת בניגוד לפסיביות שאפיינה את המדיניות הישראלית בעבר, בטענה שקיים קו פעולה אנטי-ישראלי אוטומטי בעצרת הכללית.

החידוש במאמר ותרומתו טמונים, אם כן, בניתוח הכרונולוגי-שיטתי של יחסי ישראל והאו"ם על פני רצף של כמה עשורים, בניסיון לבסס את הטיעון שלפיו ישראל נוקטת מדיניות פרו-אקטיבית כלפי האו"ם. את הטיעון אנסה לבסס באמצעות הסבר מקיף המורכב מניתוח של שלושה ערוצי פעולה, אשר מראים כיצד מתבצע בפועל המעבר ממדיניות של בדלנות וחוסר עניין לפרו-אקטיביות של ישראל באו"ם. במילים אחרות, בעוד הספרות בתחום התמקדה בסקירה היסטורית של יחסי ישראל והאו"ם (בן-מאיר, 2011; Beker, 1988) או הכירה בשינוי בהתנהגות ישראל כלפי האו"ם (חטואל-רדושיצקי, 2016; 2017), הרי המאמר הנוכחי מציג יריעה רחבה וכוללת של היחסים, החל בהצגה כרונולוגית של הסיבות להידרדרותם, דרך ניתוח הסיבות לשינוי שחל בתחילת שנות האלפיים במדיניות ישראל כלפי האו"ם, ועד לבחינה שיטתית של שלושת הערוצים שבהם השינוי נעשה בפועל. המתודולוגיה שבה נעשה שימוש במאמר זה היא איכותנית, באמצעות ניתוח תוכן וניתוח כרונולוגי. בתחילה יוצג ניתוח כרונולוגי של השתתפות ישראל במיזמי פיתוח הומניטרי של האו"ם, בניסיון להראות את העלייה העקבית בכך. השתתפותה של ישראל במיזמים הללו החלה בתחילת שנות האלפיים, עם תחילת קידום היוזמות לפיתוח הומניטרי בקרב מדינות העולם השלישי, בהובלת המזכ"ל דאז קופי אנאן (Kofi Annan). קידום יוזמות הומניטריות באופן משמעותי על ידי האו"ם בתקופות קודמות, ודאי בזמן המלחמה הקרה, לא התאפשר על רקע מקומו המשני של האו"ם כשחקן בזירה העולמית, בצילו של המאבק האידיאולוגי בין מעצמות העל. לפיכך לא ניתן היה לערוך השוואה של

גרס שאל לה לישראל לנקוט מדיניות שיהיה בה כדי להעצים את הביקורת כלפיה במוסדות האו"ם. הוא הבין את חשיבותה של הדיפלומטיה והחשיב את השפעת פעולותיה של ישראל על דעת הקהל העולמית – ביטוי לדבקותו בעיקרון של הידברות ומשא ומתן לשם פתרון סכסוכים. על רקע זה הטיף שרת לדיפלומטיה ביחסי היישוב עם המנדט הבריטי, ולאחר מכן ביחסי המדינה עם ארצות הברית, מדינות המערב, מדינות אמריקה הדרומית ואסיה, ובעיקר מדינות ערב והפלסטינים. נוסף על כך, הכרתו של שרת בחיוניות האו"ם ב-1948 הולכה אותו להימנע, ככל שהתאפשר, מצעדים שעלולים היו לפגוע ביחסי ישראל והאו"ם. דבקותו בהישגי הדיפלומטיה בשנים 1947-1948, שהגיעו לשיא עם קבלת ישראל כמדינה חברה באו"ם, ואמונו באו"ם, חיזקו בתחילת שנות ה-50 את נטייתו לעיצוב מדיניות חוץ זהירה, להירתעות מאלימות ולהתנגדות לפשיטות ופעולות תגמול אל מעבר לגבול, בין היתר על רקע החשש מהשפעותיהן השליליות על יחסו של האו"ם כלפי ישראל.

מנגד ניצבה השקפתו של בן-גוריון, שאומנם כמו שרת חשש מפעולת הקהילה הבינלאומית והאו"ם ואף אחז בעמדות דומות לעמדותיו של שרת ביחס לסוגיות יסוד של ישראל, אך מצד שני צידד בדרכי פעולה שונות באופן שהולך כל אחד מהם לאמץ מדיניות שונה כלפי האו"ם. בניגוד לשרת, בן-גוריון ייחס חשיבות מועטה לדיפלומטיה וקידם גישה אקטיביסטית, ועל רקע זה התעוררו עימותים בין השניים, בעיקר לאחר מלחמת 1948. היטיב לנסח זאת אילן פפה:

בימים שקדמו להקמת המדינה גבר שיתוף הפעולה על המחלוקת בין שני האישים. ועם זאת, דרך חייהם, עיסוקם ומסלול הקידום של כל אחד מהם היו שונים [...] ובעתיד אף ישפיעו על השקפותיהם של אלה שיקבעו, יותר מכול אישיות אחרת, את מדיניות ישראל בשנים הראשונות לקיומה (פפה, 1991, עמ' 241-242).

דוגמה בולטת המדגימה את הפער בין בן-גוריון לשרת היא עמדתם ביחס ליוזמת בינאום ירושלים של העצרת הכללית. בעוד בן-גוריון הציע לנקוט צעדים ברורים ומהירים ובהם העברת משרדי הממשלה לירושלים, האמין שרת, שאף היה המתנגד היחידי בממשלה להעברת המשרדים, שבגישה דיפלומטית ניתן יהיה לשנות את עמדת האו"ם. הוא גרס שהמשלחת הישראלית לעצרת הכללית תוכל לשנות את עמדת

ביחס של האו"ם כלפי ישראל, בין היתר על רקע משבר ברלין, חלוקת חצי האי הקוריאני ומלחמת קוריאה, ובעיקר על רקע השיתוק של מועצת הביטחון בעקבות השימוש התכוף של הסובייטים בזכות הווטו, על מנת להסיר הצעות החלטה שעמדו בסתירה לאינטרסים שלהם.³ להתפתחויות הללו בזירה העולמית, שהובילו גם למתיחויות בין נציגי שתי מעצמות העל בגופי האו"ם השונים, הייתה השפעה שלילית על ישראל, משום שכבר לא התאפשר שיתוף פעולה ביניהן באופן שעשוי היה להוביל לקידום האינטרס הישראלי בזירת האו"ם.

יחסי ישראל והאו"ם הוסיפו להידרדר לאורך השנים ככל שהחריף הסכסוך הישראלי-ערבי, וככל שהאו"ם הרבה לעסוק בסכסוך הישראלי-פלסטיני. כך למשל, ב-1956 בלטו חסרונות האו"ם כאשר מצרים הפרה את הסכם שביית הנשק על ידי המשך התגרירות צבאיות, הצהרות על השמדת ישראל והפעלת 'פדאיון'. ב-1967 שוב בלטו חסרונות האו"ם בהתמודדות עם מצבי משבר בינלאומיים, כאשר מועצת הביטחון לא פעלה לשינוי החלטת המזכ"ל או תאנט (U Thant) על הסגת כוח האו"ם מסיני; יתרה מכך, הסכם השלום הישראלי-מצרי (1979) לא התקבל באור חיובי בזירת האו"ם הרחבה, ודאי בעצרת הכללית, שם ניכר רוב למדינות הגוש הערבי ולגוש המדינות הבלתי מזדהות,⁴ משום שהוא נתפס כהסכם נפרד ולא חלק מהסדר ישראלי-ערבי כולל. על כל פנים, התייחסות זו מצד האו"ם להסכם השלום תמוהה, על רקע מטרותיו ושאיתו לייצב את השלום והביטחון בזירה העולמית בדרכים של דיפלומטיה ומשא ומתן. במילים אחרות, במקום לברך על ההישג ברוח מטרות האו"ם, בעצרת הכללית דווקא נשמעו קולות שביקרו אותו! (כהנא, 2002; בלום, 2002, 2008). מספר גורמים בולטים הובילו לכך שמתחילת שנות ה-50 ואילך ישראל הפכה להיות מושא לביקורת עקבית במוסדות האו"ם: עיצוב המדיניות הישראלית כלפי האו"ם בתחילת שנות ה-50; המלחמה הקרה ושינוי בהרכב האו"ם; אימוץ של הנרטיב הפלסטיני; ופוליטיזציה בזירת האו"ם.

עיצוב המדיניות הישראלית כלפי האו"ם בתחילת שנות ה-50 – בראשית שנות ה-50 התחולל ויכוח בין שתי אסכולות מדינאיות קוטביות ביחס לעיצוב מדיניות החוץ של ישראל ודרכי פעולתה כלפי האו"ם, מעצמות העל והעולם הערבי. הבדלי התפיסות באו לידי ביטוי בעיקר ביחס לדרכי הפעולה של ישראל בנוגע לעמדות של הקהילה הבינלאומית כלפי סוגיות יסוד של ישראל. כך, האסכולה הדיפלומטית שקידם משה שרת, שהיה ממייסדי ומתווני יחסי החוץ של ישראל, הכירה בחשיבות הזירה הבינלאומית ובחשיבותו של ארגון האו"ם. שרת

המבטאת יחס של ביטול כלפי ארגון האו"ם בקרב ההנהגה הישראלית (שרת, 1955; לימור, 1967).⁵ המלחמה הקרה ושינוי בהרכב האו"ם – בימינו חברות 193 מדינות בארגון האו"ם, ובהן למעלה מ-100 מדינות "משוחררות", אפריקאיות, לא דמוקרטיות, חברות הליגה הערבית, מוסלמיות ובלתי מזדהות, שהצטרפו לשורותיו לאורך השנים. אלו מעגלים שבאופן הכללי. הרכב האו"ם בימינו שונה מהרכב האו"ם בשנת 1945, אז בלטה נוכחותן של מדינות חברות דמוקרטיות ממערב אירופה ומצפון אמריקה. בסוף שנות ה-50 האו"ם כבר מנה למעלה מ-100 חברות, ומעבר לגידול במספר השתנו גם מאפייני המדינות בעצרת הכללית – מדומינטיות של מדינות דמוקרטיות נוצר מבנה המתאפיין במספר גדול של מדינות חדשות באפריקה ובאסיה שהיו תחת שלטון קולוניאלי, לא דמוקרטיות, אוטוקרטיות ובלתי מזדהות. כך התפתחה דינמיקה שלפיה מדינות שהפרו זכויות אדם החלו לגנות בעצרת הכללית מדינות דמוקרטיות. במבנה החדש של האו"ם השתנה לרעה גם מעמדה של ישראל, על רקע משקלן הרב והבולטות של המדינות הערביות והמוסלמיות בגוש המדינות הבלתי מזדהות.

הדינמיקה הזו יצרה מצב לא נוח מבחינת ישראל משני טעמים. האחד, על רקע המיעוט של מחנה הדמוקרטיות בעצרת הכללית, שאליו היא משתייכת, והשני, על רקע התעצמות בידודותה לנוכח איה השתייכותה במשך עשרות שנים⁶ לקבוצה אזורית כלשהי באו"ם. בגוש מדינות אסיה לא קיבלו אותה מדינות ערב, והגוש האירופי לא קיבל את ישראל משום שמבחינה גיאוגרפית היא נמצאת באסיה. לכן היו השלכות על מעמדה של ישראל בזירת האו"ם, משום שמדינות בכל הגושים מעלות המלצות יחד, ואם ישראל אינה משויכת לשום גוף – סיכוי קידום האינטרסים שלה בזירת האו"ם אינם גבוהים.

אימוץ של הנרטיב הפלסטיני – ככל שהעמיק האו"ם לעסוק בסכסוך הישראלי-פלסטיני, כך התעצמה המגמה של אימוץ הנרטיב הפלסטיני בכלל מוסדותיו. כך למשל, בדצמבר 1970 הכירה העצרת הכללית בהחלטה 2535 "בזכויות הבלתי ניתנות לערעור" של העם הפלסטיני ובזכותו להגדרה עצמית. החלטת העצרת הכללית 3210 באוקטובר 1974 הזמינה את יאסר ערפאת להופיע, לנאום ולהשתתף בדיוני העצרת הכללית. החלטה 3237 של העצרת הכללית (נובמבר 1974) העניקה לאש"ף מעמד של משקיף בכל מוסדות האו"ם. דומה כי החלטה 3379 של העצרת הכללית (נובמבר 1975), הקובעת שהציונות היא תנועה גזענית, מדגימה יותר מכול את

האו"ם בשאלת בינאום ירושלים בדרכים מדיניות. העימות בין עמדות השניים בא לידי ביטוי במשפט הבא של בן-גוריון, בתגובה לעמדה של שרת כי יש לנקוט צעדים מדיניים בניסיון לשנות את עמדת האו"ם: "[...] מדינת ישראל לא תשלים עם שום צורה של שלטון זר בירושלים היהודית וקריעתה מהמדינה, ואם נעמוד בפני הברירה של יציאה מירושלים או מאו"ם – נבחר לצאת מאו"ם" (מתוך מברק מבן-גוריון לשרת, מצוטט אצל ביאלר, 1985, עמ' 184).

ביאלר עצמו עושה שימוש במונח 'עימות' לתיאור הבדלי התפיסות בין השניים ביחס לדרכי ההתמודדות עם האו"ם בשאלות יסוד הנוגעות לאינטרס הישראלי, וטענתו הבאה אינה מותירה מקום לספק ביחס להבדלי התפיסות ביניהם: "[...] אין ספק, שתפישתו הכללית [של בן-גוריון, י.ס.] נגדה את זו של שר החוץ" (ביאלר, 1985, עמ' 184). בכל אופן, שרת מצידו ביטא התנגדות נחרצת לקו הפעולה שהציע בן-גוריון, בייחוד לרעיון היציאה מהאו"ם, שלדבריו "יצור רושם אומלל" (מתוך מברק משרת לבן-גוריון, מצוטט אצל ביאלר, 1985, עמ' 184). יתרה מכך, הפערים בין השניים התבטאו במכתב ההתפטרות שהעביר שרת לבן-גוריון על רקע החלטת העצרת בנוגע לבינאום ירושלים, ובו נימק בין היתר את התפטרותו כך: "במערכה הכבדה הצפויה לנו חוששני שלא אוכל להגן ביעילות ובלב שלם על הקו שנקבע" (מתוך יומן בן-גוריון, מצוטט אצל שלום 1993, עמ' 79). כלומר, שרת לא יוכל להגן על החלטה שהתקבלה בניגוד לעמדתו. במקום אחר אמר שרת: "הדיבורים על מלחמה בעולם כולו [...] חסרי שחר ומזיקים בתכלית [...] כל השיטה הזאת של יצירת עובדות במדיניות החוץ על ידי הצהרות ישירות של ראש הממשלה, בניגוד גמור לסגנוני, עושה מצבי לבלתי-נשוא, ואבקש עזרתכם. תמנעו החמרה נוספת" (מתוך מברק שרת אל ו' איתן, מצוטט אצל שלום, 1993, עמ' 82).

לפיכך אפשר לומר כי בן-גוריון קידם מדיניות אקטיביסטית, ואילו שרת קידם מדיניות מתונה יותר והתמקד בדיפלומטיה. משנת 1954 ואילך, ככל שמצב הביטחון בגבולות התערער כך גברה ההתנגשות בין שתי הגישות, בייחוד על רקע סיכול מצד שרת של יוזמות לביצוע פעולות תגמול. על רקע זה החליט בן-גוריון ב-1956 כי שרת הפך למכשול בביצוע האינטרסים החיוניים של ישראל והדיח אותו. כך, החל מאמצע שנות ה-50, התחזק הקו האקטיביסטי במדיניות ישראל, במקביל לצמצום החשיבות שיוחסה לדיפלומטיה ולארגון האו"ם, כפי שהדבר בא לידי ביטוי אולי יותר מכול באמירתו המפורסמת של בן-גוריון "או"ם שמום",

שנה, שבו מתקבלות כעשרים החלטות פרו־פלסטיניות ואנטי־ישראליות ברוב אוטומטי. האירוע שזכה לכינוי "היום הבינלאומי לסולידריות עם העם הפלסטיני" (International day for solidarity with the Palestinians people) מתקיים משנת 1977 בחודש נובמבר, ומטרתו להביע הזדהות עם הפלסטינים. למשל, בשנים 2015-2018 התקבלו 76 החלטות אנטי־ישראליות במסגרת המושב המיוחד ברוב אוטומטי (סלמן, 2019א). אף שאין מדובר בהחלטות בעלות אופי אופרטיבי, משום שהחלטות העצרת הכללית מתקבלות מתוקף פרק 6 של מגילת האו"ם, גם בהחלטות סמליות ניכר ערך, ודאי בהסתכלות ארוכת טווח. הסיבה העיקרית לכך היא שבעידן של תקשורת המונים והיווצרות מרחבים וירטואליים ורשתות חברתיות, המשפיעות במידה רבה על האופן שבו מעוצבת דעת הקהל העולמית, החלטות מסוג זה עשויות לסייע ביצירת לחץ תודעתי, המאפשר להשאיר את הסוגיה על סדר היום העולמי בשאיפה ליצור שינוי פוליטי. מעבר למגמת אימוץ הנרטיב הפלסטיני במוסדות האו"ם השונים, ראוי גם לציין כי במקרים רבים, הסיבות הנוספות להצבעת רוב נגד ישראל נובעות דווקא מהניסיון של מדינות חברות העצרת לבטא את מורת רוחן מהיכולת של מעצמות העל – במקרה זה ארצות הברית – לסכל הצעות החלטה במועצת הביטחון באופן המאפשר להן להמשיך לדבוק במדיניות הנתפסת על ידי האחרות כסטייה מהנורמה הבינלאומית המקובלת. פוליטיזציה בזירת האו"ם – כאמור, אחת הסיבות לקו האנטי־ישראלי במוסדות האו"ם נעוצה דווקא במורת רוחן של מדינות חברות האו"ם ממדיניותה של ארצות הברית, ואחד הכלים לקידום מהלכים נגד המדיניות האמריקאית הוא נקיטת עמדה אנטי־ישראלית. מדובר על מהלכים פוליטיים סמליים המשרתים גם שיקולים גיאואסטרטגיים וכאלה הקשורים למאזן העוצמה בזירה העולמית ובזירות אזוריות. כך למשל, לא מן הנמנע שתמיכת רוסיה בהצעת החלטה מספר A/ES-10/L.22 של העצרת הכללית מחודש דצמבר 2017, המגנה את העברת השגרירות האמריקאית לירושלים, נבעה משיקולים פוליטיים גלובליים ומניסיונה להתמודד, בין היתר באמצעות זירת האו"ם, עם הצעדים שנקטו נגדה ארצות הברית ומדינות המערב בעקבות פלישתה לאוקראינה ב־2014. בהקשר זה יש לציין שהעצרת הכללית, בדומה למועצת הביטחון, מהווה זירה נוספת להתגוששות בין מעצמות העל, כך שכל דיון המסתיים בהחלטה הנוגדת את המדיניות האמריקאית עשוי להיתפס כהישג של הדיפלומטיה הרוסית, ולהיפך. זירה בולטת להשפעות של פוליטיזציה, הטיות ויחס מפלה כלפי ישראל באו"ם היא המועצה לזכויות

אימוץ הנרטיב הפלסטיני, מעבר לכך שהיא היוותה נקודת ציון מרכזית בתהליך הידרדרות יחסי ישראל והאו"ם. זאת ועוד, בכל שנה העצרת הכללית מקבלת החלטות חד־צדדיות נגד ישראל באופן עקבי. למשל, ב־2018 היא קיבלה 21 החלטות גינוי נגד ישראל והחלטה אחת נגד כל אחת מהמדינות הבאות: איראן, סוריה, קוריאה הצפונית, קרים, מיאנמר וארצות הברית. כלומר, נגד ישראל התקבלו 21 החלטות גינוי, ואילו נגד שאר מדינות העולם התקבלו שש החלטות גינוי בלבד (UN Watch, 2018). ב־2019 קיבלה העצרת הכללית 18 החלטות גינוי נגד ישראל והחלטה אחת נגד סוריה, איראן, קוריאה הצפונית, ארצות הברית, מיאנמר (אחת לכל מדינה) וקרים (שתי החלטות), כלומר יחס של 18 החלטות נגד ישראל ושבע בלבד נגד מדינות אחרות בכל העולם (UN Watch, 2019). על כך טען מורבצ'יק שישאל היא המדינה המופלית ביותר לרעה בארגונים בינלאומיים ובזירת האו"ם וסוכנויותיו השונות (Muravchik, 2013).

בכל שנה העצרת הכללית מקבלת החלטות חד־צדדיות נגד ישראל באופן עקבי. למשל, ב־2018 היא קיבלה 21 החלטות גינוי נגד ישראל והחלטה אחת נגד כל אחת מהמדינות הבאות: איראן, סוריה, קוריאה הצפונית, קרים, מיאנמר וארצות הברית.

מספר דוגמאות בולטות מהעת האחרונה מהוות אף הן עדות לאימוץ הנרטיב הפלסטיני, בין היתר באמצעות קידום מדיניות המגנה את ישראל במועצת זכויות האדם של האו"ם (Human Rights Council) ובארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם (UNESCO),⁷ ובהקשר זה בולטות שתי החלטות של ארגון אונסק"ו: האחת מאוקטובר 2016, המטילה ספק בזיקה בין היהדות לבין הר הבית והכותל, והשנייה מחודש מאי 2017, השוללת את ריבונות ישראל בירושלים (רזניק, 2018; סלמן, 2019ב). שתי ההחלטות הללו אומנם מדגימות את המשך מגמת אימוץ הנרטיב הפלסטיני מהעת האחרונה, אך בניגוד לעשורים הקודמים שבהם בחרה ישראל במדיניות פסיבית, הרי בשני העשורים האחרונים וחרף המשך קבלת הנרטיב הפלסטיני במוסדות האו"ם, ודאי בארגון אונסק"ו, משתנה כאמור המדיניות, והיא באה לידי ביטוי בקו פעיל יותר מצד ישראל.

אימוץ הנרטיב הפלסטיני בולט אף במועצת הביטחון. בשנים 2001-2018 סיכלה ארצות הברית, באמצעות שימוש בזכות הווטו שלה, 12 הצעות החלטה נגד ישראל (סלמן, 2019א; 2019ב). בעצרת הכללית מגמה זו באה לידי ביטוי בעיקר במסגרת מושב מיוחד הנערך מדי

פוליטיזציה גם באה לידי ביטוי בהסכמות בין הגושים השונים בדפוסי הצבעה. יש לזכור שישראל מתמודדת עם גוש המדינות האסלאמיות, שנהנה מרוב אוטומטי בהליכי הצבעה בזירת האו"ם, המאלץ לא פעם את מדינות המערב ליחס לו חשיבות רבה משקולים פוליטיים וכלכליים. למשל, בזמן המאבק באפרטהייד בדרום אפריקה, מדינות הגוש הערבי תמכו בגינוי האפרטהייד ומדינות גוש אפריקה תמכו בהחלטות גינוי של ישראל (בלום, 2008). יתרה מכך, הסלידה שהפגינה הקהילה הבינלאומית ממשטר האפרטהייד בדרום אפריקה מקילה בימינו על הפלסטינים ועל פעילי הדעה לגיטימציה של ישראל לטעון שהמקרה הישראלי-פלסטיני מדגים הפרות של זכות הגדרה עצמית. כך הצטיירה ישראל, בין היתר בזירת האו"ם, כמי שמדכאת את הפלסטינים בדומה למשטר הדיכוי של השחורים בדרום אפריקה, באופן שהפך את המקרה הפלסטיני לדוגמה של עוול שמחוללת ישראל. לדינמיקה הזו ניכרות השלכות גם על זירת האו"ם, שהפכה מוקד לפוליטיזציה מוגברת המנוצלת בעת הנוכחית על ידי גורמים שונים, בהם מקדמי הדעה לגיטימציה והרשות הפלסטינית (מיכאל, 2017).

הליכי ההצבעה בעצרת הכללית משקפים הצבעה לפי גושים ולפי ניסיון לקידום אינטרסים, זו אחת הסיבות למשל למורכבות המאפיינת בימינו את הניסיון של ישראל לזכות בתמיכה מדינית באו"ם מצד מדינות אפריקה, על רקע ניסיון להפגין ניטרליות ו"ליהנות מכל העולמות". מצד אחד, חברותן בארגון האיחוד האפריקאי מחייבת אותן לגלות סולידריות ולא לסטות מהקו האנטי-ישראלי שמובילות המדינות האפריקאיות המוסלמיות בארגון, ומצד שני הן מכירות בחשיבות הקשרים האזרחיים והביטחוניים שלהן עם ישראל. דוגמה נוספת היא דפוס ההצבעה של הודו, שמצד אחד מקדמת יחסים חמים ושיתופי פעולה ביטחוניים עם ישראל בשנים האחרונות, ומצד שני ממשיכה לתמוך בהחלטות אנטי-ישראליות בזירת האו"ם (בירודקר, 2016; קומאר, 2017). ביטוי לכך ניתן למצוא בדבריו של רון פרושור, שכהן כשגריר ישראל באו"ם:

[...] כאשר שמעתי שגרירים [...] משבחים את ישראל ומחמיאים לה על החלטת היזמות שלה, התחזקה התחושה שלי שיש בזירת האו"ם הרבה הערכה וכבוד לישראל [...] מתחת למסך הרדאר. אחרי הצבעות באים אלי שגרירים ומסבירים שהצביעו נגד כי לא הייתה להם ברירה (פרושור בראיון אצל שמיר, 2014)

אדם, האמונה על "קידום זכויות אדם ברחבי העולם והגנתן, וטיפול במצבים של הפרת זכויות אדם".⁸ לשם השגת יעדיה היא מקבלת משנת 2006 החלטות בנושאי זכויות אדם בזירה העולמית, ומאז כינונה פעולותיה התאפיינו ביחס שיטתי מפלה כלפי ישראל. הדבר בולט במיוחד בסעיף 7 מתוך עשרת סעיפי האג'נדה של המועצה, הנושא את השם "Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories" שבו מתמקדים בכל ישיבה לשם העלאת ביקורת וגינוי של ישראל באופן ספציפי. לסעיף 7 ניכרות השפעות והשלכות על דרכי פעולתה של המועצה מול ישראל, משום שהוא מאפשר דיון ביקורתי פתוח ועקבי אך ורק כלפי ישראל (Navoth, 2014). אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא חקירת המועצה בשנת 2012 בדבר "השלכות ההתנחלויות הישראליות", במקביל להימנעותה מחקירת מלחמתה של ממשלת פקיסטן בארגון האסלאמיסטי 'לשקר אל-אסלאם' (2007-2017), שגרם למותם של 30 אלף איש לערך (רזניק, 2018). תמיכה בדברים אלו ניתן למצוא בעדות שלא מותירה ספק ביחס להטיה לרעה של ישראל במועצה לזכויות אדם, בדבריו של מזכ"ל האו"ם לשעבר קופי אנאן:

בין אם ישיבותיהם התנהלו בנושא מלחמת לבנון או לא, הם התמקדו בסוגיה הפלסטינית, וכשאתה מתמקד בנושא הישראלי-פלסטיני, בלי התייחסות לדארפור וסכסוכים אחרים, יש התמהים: מה המועצה הזו עושה? האם אין להם תחושה של משחק הוגן? מדוע הם מתעלמים ממצבים נוספים ומתמקדים בנושא אחד? (Schlein, 2006, עמ' 1)

כך, כאשר בידי המדינות חברות המועצה, ביניהן מדינות אוטוקרטיות שאינן מקפידות בעצמן על זכויות אדם בשטחן שלהן, ניתנת הסמכות לקבל החלטות בענייני זכויות אדם, התוצאה מבחינת ישראל היא בלתי נמנעת, וההחלטות מועדות לפוליטיזציה ולהטיות עקביות נגד ישראל (רזניק, 2018; Navoth, 2014). יש לציין כי היחס המפלה שמפגינה המועצה כלפי ישראל בהחלטותיה הביקורתיות הרבות, בדוחות המעקב שלה ובהפלייתיה של ישראל לרעה זכה לא פעם לביקורת, בייחוד על רקע העובדה שעצם כינונה נבע מהצורך להחליף את הנציבות (commission) לזכויות אדם שפעלה עד לשנת 2006, משום הביקורת הרבה שהופנתה כלפי הרכבה ופעולותיה (Baker, 2013; Bayefsky, 2011; Cotler, 2013; Ghanea, 2006; Navoth, 2006, 2014)

שעשויים להסביר את התרחבות המגמה הפרו־אקטיבית החל משנת 2000, ובשל כך להוות למעשה את נקודת הבסיס המעידה על מפנה במדיניות.

ראשית, יש לציין את ההכרה בעולם ובישראל בעלייה בחשיבותו של האו"ם כשחקן בזירה הבינלאומית מתחילת שנות ה־90, ודאי על רקע חולשתו בזמן המלחמה הקרה, אז הועמד בצילו של המאבק האידיאולוגי בין שתי מעצמות־העל, על רקע תפקידו בהתמודדות של הקהילה הבינלאומית עם אתגרים מגוונים. למשל, משנת 1989 ואילך גברה חשיבותו בניסיון להתמודד עם סוגיות אזרחיות והומניטריות במדינות מתפתחות, ביניהן איכות סביבה ואתגרים סביבתיים, פיתוח אזורי, גידול אוכלוסין, אסונות הומניטריים, בצורת, משאבי מים, רעב ומדבור (Mingst & Karns, 2000). יתרה מכך, מתחילת שנות ה־90 האו"ם ממלא תפקיד מרכזי בהתמודדות עם האתגרים שמציבים סכסוכים פנימיים ליציבות הסדר האזורי והשלום והביטחון בזירה הבינלאומית, על רקע העלייה במספרם ולנוכח הסבל האנושי הכרוך בהם. עם זאת, מספר הסכסוכים על סוגיהם השונים בזירה העולמית נמצא במגמת ירידה (Peterson & Eck, 2018; Peterson et al., 2019). זאת בעיקר באמצעות מבצעי שלום המתנהלים מטעמו במוקדי סכסוכים בעולם (סלמן, 2018).⁹ על חשיבותו של האו"ם העיד עמוס ידלין: "אין היום מדינה בעולם שלא רוצה להיות חברה באו"ם, להשתייך למוסד הבינלאומי החשוב הזה, וזה מעיד על מעמדו ועל חשיבותו של האו"ם" (ידלין, 2019). שנית, שינוי המגמה החל לצבור תאוצה משמעותית עם קבלת ישראל לקבוצת אירופה ואחרות בשנת 2000, במידה רבה הודות למאמציה של ארצות הברית ולשגרירה באו"ם בעת ההיא, ריצ'רד הולברוק (Richard Holbrooke). למרות שלא נמצאו לכך עדויות, לא מן הנמנע שהרקע למאמציה של ארצות הברית למען קבלת ישראל לקבוצת אירופה ואחרות היה התהליך המדיני הישראלי־פלסטיני, שהוביל בעת ההיא הנשיא קלינטון, ואשר הגיע לשיאו בוועידת קמפ דייוויד ביולי 2000. בכל אופן, מדובר על נקודת מפנה מרכזית, שכן קבלת ישראל אפשרה למעשה לראשונה את השתלבותה בפעולות האו"ם ובמוסדותיו השונים ואת יכולתה להצביע ואף להיבחר לכהונה באחד מגופיו, חרף ההתנגדות לכך מצד גוש המדינות הערביות באו"ם. כך למשל התאפשר לישראל לראשונה להגיש את מועמדותה לחברות זמנית במועצת הביטחון. מושב זמני במועצת הביטחון מקנה למדינה החברה תרומות חשובות, ביניהן היכולת לתמוך בהליכי הצבעה בעמדת מעצמת־על והעלאת קרנה ויוקרתה בזירה הבינלאומית. בהקשר של ישראל יש לכך חשיבות יתרה משום שהיא נאלצת להתמודד, בין

עדות נוספת לפוליטיזציה בתהליכי הצבעה במוסדות האו"ם ניתן למצוא בדבריו של השגריר דני דנון בראיון בעיתון ידיעות אחרונות:

השגרירים לשעבר שדיברתי איתם סיפרו לי על העולם הכפול, זה של היחסים הגלויים וזה של היחסים מתחת לפני השטח, אבל מדהים לראות את זה ממש קורה. שגריר של מדינה ידידה אמר לי דבר אחד לפני דיון, ועשר דקות אחר כך הוציא את הנאום ואמר בדיוק ההפך [...] (שמילוביץ, 2015).

אם כן, כסיכום ביניים ניתן לומר כי מבחינה כרונולוגית שילוב בין ארבעת הגורמים שנדונו הוביל למעשה, על פני רצף של עשורים, למתח ביחסי ישראל והאו"ם, ויצר את המצב שבו ישראל נדרשה לא אחת להתגונן מפני התקפות וגינויים כלפיה בגופי האו"ם. עם זאת, כאמור, בשני העשורים האחרונים חלו שינויים בדינמיקה זו, שעשויים לבשר על שינוי מגמה. סקירת הספרות בדיון הבא תעסוק בגורמים שעמדו בבסיס שינוי המדיניות הישראלית כלפי האו"ם.

סקירת ספרות – המניעים לשינוי המדיניות הישראלית כלפי האו"ם

כאמור, טענת המאמר היא שבשני העשורים האחרונים ניכר שינוי בפעילות ישראל בזירת האו"ם, המתאפיין באימוץ גישה פרו־אקטיבית שבאה לביטוי בעלייה בניסיונות להשפיע מתוך שורותיו. חלק זה יציג את הגורמים שצוינו בספרות, אשר סייעו בהתפתחות יחסי ישראל והאו"ם בשנות ה־90, תוך התמקדות בשלושה גורמים נוספים המוצעים במאמר: העלייה בחשיבות האו"ם כשחקן בזירה העולמית; קבלת ישראל לקבוצת אירופה ואחרות באו"ם; והאקטיביזם הפלסטיני בזירת האו"ם. שלושת הגורמים הללו מסבירים את טענת המאמר בנוגע לנקודת המפנה במדיניות הישראלית החל משנת 2000.

בשנות ה־90 התחוללו מספר תנודות בזירה העולמית, שסייעו בהתפתחות יחסי ישראל והאו"ם. כך למשל, התפרקות ברית המועצות ועליית ארצות הברית כמעצמת־על יחידה, ועידת מדריד ותהליך השלום הישראלי־ערבי והישראלי־פלסטיני והתרחבות הגלובליזציה (בן־מאיר, 2011; בין, 2002; בלום, 2002). הגורמים הללו אכן סייעו בקידום יחסי ישראל והאו"ם, אך מפנה מעשי במדיניות הישראלית התאפשר רק משנת 2000 ואילך, וזו הסיבה שלצד ההסברים שנדונו בספרות, במאמר הנוכחי מנותחים שלושת הגורמים הנוספים

הביטחון, ומשנת 1997 ואילך, השימוש היחידי שנעשה בו היה בהקשר של קידום המטרות הפלסטיניות בניסיון לגנות את ישראל, על רקע הרוב האנטי-ישראלי בעצרת הכללית. לפיכך, על מנת להתמודד עם הפלסטינים בזירת האו"ם ובמקביל לתמיכה האמריקאית, ישראל פועלת להרחבת מעגל התמיכה המדינית גם מצד מדינות נוספות באו"ם (סלמן, 2018, 2019א). הדיון הבא ינתח את שלושת ערוצי הפעולה העיקריים של ישראל, המדגימים כיצד שינוי המדיניות הישראלית נעשה בפועל.

פעילותה של ישראל בזירת האו"ם – ניתוח אמפירי ודיון

התנודות בזירה העולמית בשנות ה-90 שנדונו בסקירת הספרות אומנם סייעו להתפתחות יחסי ישראל והאו"ם, אך לא ניתן לראות בהן נקודת מפנה במדיניות. לכן במאמר נדונים שלושה ערוצים עיקריים שבהם מיושמת הגישה הפרו-אקטיבית הישראלית משנת 2000: נטילת חלק בהשגת יעדי הפיתוח העולמיים של המילניום (MDGs); כהונה בתפקידי מפתח במוסדות האו"ם; וניסיון להשפיע על הליכי הצבעה בעצרת הכללית.

נטילת חלק בהשגת יעדי הפיתוח העולמיים של המילניום – לצד מטרותיו המסורתיות יש לאו"ם מטרות נוספות כגון פיתוח אזרחי, חברתי וכלכלי, צמצום עוני, הגשת סיוע הומניטרי, קידום זכויות אדם, התמודדות עם שינויי אקלים והשלכותיהם, לרבות תופעות שקשורות במדבור ובצורת ושיפור מצב הבריאות במדינות עולם שלישי. בשנת 2015, לקראת תום תקופת ה-15 השנים שנקבעו להשגת יעדי המילניום משנת 2000, הרחיב המזכ"ל באן קי מון (Ban Ki Moon) את היעדים ל-17 יעדי פיתוח בר-קיימא (SDGs)¹¹ עד שנת 2030 – דבר המעיד על החשיבות שמייחס האו"ם לסוגיות הללו.¹² לענייננו, על רקע יכולותיה הטכנולוגיות של ישראל בתחומי מערכות השקיה בטפטוף, חיסכון במים, טיהור מים ושימוש חוזר בהם, פיתוח אנרגיה סולרית וניהול חסכוני ויעיל של משאבים, המדינה פועלת בשנים האחרונות בזירת האו"ם ויוזמת הצעות החלטה לשם קידום פיתוח אזרחי והומניטרי במדינות עולם שלישי. היוזמות הללו מעלות את קרנה של ישראל בקרב משפחת העמים, מבליטות את תרומתה במסגרת הניסיון של האו"ם לקידום יעדי המילניום ואף מסייעות ביצירת דימוי חיובי של ישראל, מעבר לזה הנקשר בסכסוך עם הפלסטינים.

ניתוח כרונולוגי משנת 2000 הדגים כיצד יוזמותיה ההומניטריות של ישראל באו לידי ביטוי. כך הייתה למשל קבלת היוזמה הישראלית בעצרת הכללית בנושא יזמות

היתר, במוסדות בינלאומיים בדה-לגיטימציה כלפיה מצד הפלסטינים ותומכיהם. על חשיבות מושב זמני במועצת הביטחון ניתן ללמוד מדברי חטואל-רדושיצקי, שלפיהם מושב זמני במועצת הביטחון עבור חברת או"ם ותיקה, כמוהו כמושב בעצרת הכללית עבור מדינות חברות חדשות (חטואל-רדושיצקי, 2016). למרות שישראל הסירה לבסוף את מועמדותה על רקע סיכויי בחירתה הנמוכים, הדבר מצביע בכל זאת על מגמת שינוי המדיניות של ישראל כלפי האו"ם.

גורם שלישי לשינוי במדיניות הישראלית כלפי האו"ם נובע מפעולותיהם של הפלסטינים ומהשימוש הגובר שהם עושים בשני העשורים האחרונים בהליכי הצבעה במוסדות האו"ם לשם קידום מטרותיהם הפוליטיות, באופן שהוביל את ישראל לפעול ביתר שאת בזירת האו"ם כדי לסכל זאת. בשנת 2000 בעקבות הקיפאון, שלא לומר הכישלון, של המשא ומתן בין ישראל והפלסטינים, פרץ סבב אלימות שהגיע לשיאו במבצע 'חומת מגן' שהחל בסוף חודש מארס 2002. על רקע היעדר הישגים בזירת הטרור ועם סיום עידן ערפאת אפשר לומר כי הפלסטינים אימצו את האלטרנטיבה – פעולה דיפלומטית בזירת האו"ם בשני ערוצים עיקריים – מאבק נגטיבי שעיקרו יצירת דה-לגיטימציה לישראל, תוך ניסיון להשוותה עם משטר האפרטהייד ששרר בדרום אפריקה, ומאבק פוזיטיבי שעיקרו ניסיון לזכות בהכרה בהקמת המדינה הפלסטינית (חטואל-רדושיצקי, 2015). בהקשר של המאבק הפוזיטיבי הפלסטיני, בולט במיוחד השימוש במנגנון 'החלטת איחוד למען שלום' (Uniting for Peace Resolution) בעצרת הכללית.

העצרת הכללית מהווה במה להתדיינות בין 193 המדינות חברות האו"ם בשלל נושאים גלובליים, כאשר המבנה המוסדי שלה שוויוני, משום שלכל מדינה קול אחד ללא קשר לגודלה או לעוצמתה בזירה הבינלאומית, ולאף מדינה אין זכות וטו. מבחינה זו לארצות הברית ולטוגו, למשל, יש זכות הצבעה שווה בעצרת הכללית. 'החלטת איחוד למען שלום' (החלטה 377) התקבלה ביוזמה אמריקאית משנות ה-50, בניסיון להתמודד עם הקיפאון שאחז במועצת הביטחון במהלך מלחמת קוריאה, אז עשתה ברית המועצות שימוש חוזר ונשנה בזכות הווטו שלה כדי למנוע הטלת סנקציות נגד קוריאה הצפונית, שתוצאותיו, כאמור, היו שיתוק של פעולת מועצת הביטחון. 'החלטת איחוד למען שלום' מאפשרת להעלות הצעות החלטה לעצרת הכללית גם אם נדחו במסגרת דיון קודם במועצת הביטחון, כל עוד היוזמה לדיון נתמכת ברוב של שני שלישים מחברי העצרת. מאז סיום המלחמה הקרה משמש מנגנון זה בעיקר להשגת סוגיות על סדר היום, לאחר שסוכלו במועצת

מינוי נציגי ישראל לכהונה בתפקידי מפתח בגופי האו"ם השונים – כיום משרתים באו"ם 103 ישראלים במגוון תפקידים, חלקם רגישים ובכירים מאוד (אייכר, 2019). מעבר לכך שקבלתה לקבוצת אירופה ואחרות אפשרה לישראל להצביע ואף להיבחר לתפקידי מפתח במוסדות האו"ם השונים, היא גם סימנה את תחילת השיפור במעמדה בזירת האו"ם (מלדנוב, 2019), שבא לידי ביטוי גם בשורת מינויים של נציגי ישראל במוסדות האו"ם. למשל, בשנת 2016 נבחר שגריר ישראל באו"ם דני דנון לכהן לראשונה כיושב־ראש ועדת המשפט של האו"ם, ובשנת 2017 הוא נבחר לתפקיד סגן־נשיא העצרת הכללית, חרף ניסיונות הגוש הערבי לסכל זאת. בהקשר זה יש לציין שהמינוי של דנון לתפקיד סגן־נשיא העצרת הכללית מצטרף לשני מינויים קודמים של שגרירים ישראלים לתפקיד זה בשנים האחרונות – דן גילרמן שמונה בשנת 2005 כנציג גוש מדינות אירופה ואחרות, ורון פרושאור בשנת 2012.¹⁵

זאת ועוד, בחודש מאי 2017 הסיר האו"ם את תמיכתו ממרכז נשים פלסטיני הקרוי על שמה של מחבלת שהשתתפה בשנת 1978 בפיוג "אוטובוס הדמים" בכביש החוף. לצעד זה הצטרפה גם נורווגיה. ראש הממשלה נתניהו הצהיר שהדבר נעשה לאחר שישראל פנתה מיוזמתה בעניין למזכ"ל האו"ם אנטוניו גוטרש (António Guterres), והוא אף חידד כי עצם הפנייה מעיד על מדיניותה החדשה של ישראל כלפי האו"ם (שלו, 2017). נוסף על כך, בחודש ינואר 2019 נבחרה ישראל לראשונה לייצג את קבוצת המערב ולכהן כסגנית יושב־ראש ועדת האו"ם לפיקוח על ארגוני זכויות אדם לא־משלתיים,¹⁶ וביוני נבחר ירון ווקס לכהן כסגן יושב־ראש הוועדה החמישית, העוסקת בתקציב ובמנהל של האו"ם, כנציג מדינות המערב בוועדה. בהקשר זה יש לציין את פעילותה הבולטת של ישראל בוועדה בנושאי פיתוח ומתן סיוע רפואי לכוחות השלום המשוגרים מטעם האו"ם למוקדי סכסוכים. על חשיבות המינוי ניתן ללמוד מדבריו של השגריר דנון: "בחירתו של ירון לתפקיד הבכיר [...] משמשת הבעת אמון בישראל מצד עשרות מדינות ברחבי העולם" (כהנא, 2019).

המינויים הללו מדגימים זווית נוספת בגישה הפרו־אקטיבית של ישראל בזירת האו"ם, המקבלת חיזוק בדבריו של השגריר גילרמן, שטען כי יוזמה באו"ם באה לידי ביטוי מבחינתה של ישראל, בין היתר, בשיגור של ישראלים לתפקידי מפתח במוסדות האו"ם בתחומים מגוונים, ביניהם משפט וביטחון (דן גילרמן ברב־שיח עם שגרירי ישראל באו"ם לשעבר בכנס 70 שנה ליחסי ישראל־או"ם, מאי 2019).

ופיתוח בעולם השלישי, שזכתה לתמיכת 129 מדינות.¹³ בהצעת החלטה נוספת שהוגשה ביוזמת ישראל, שעסקה בהפיכת יכולות טכנולוגיות חקלאיות לנגישות ויעילות יותר לארצות מתפתחות, בייחוד באזורים עניים מוכי בצורת ורעב, ואשר אושרה בעצרת הכללית בחודש דצמבר 2011 ברוב של 133 מדינות תומכות, הוכרה תרומת ישראל להשגת יעדי המילניום של האו"ם. עדות לכך ניתן למצוא בדבריו של פרושאור: "ההחלטה מהווה הכרה בינלאומית במצינות של ישראל ותרומתה לעולם" (שמיר, 2011).

במקומות שבהם ישראל עושה שימוש ביכולותיה הטכנולוגיות לצורכי פיתוח הומניטרי היא עשויה לזכות, מעבר לתמיכתן של המדינות המתפתחות, גם בתמיכה של גופי האו"ם השונים.

בשנת 2013 ארגנה ישראל אירוע בנושא יזמות ופיתוח בבניין האו"ם ובנוכחות נשיא העצרת הכללית,¹⁴ ובחודש מאי 2015 הציג השגריר פרושאור את החזון הישראלי לאנרגיה מתחדשת ואת הדרכים למימוש, במסגרת פורום של האו"ם לסוגיות של אנרגיה בת־קיימא ביוזמת מזכ"ל הארגון באן קי מון. בדבריו הדגיש פרושאור כי ישראל מפתחת טכנולוגיות שנועדו לרתום את אנרגיית השמש לשימוש יום־יומי, וכי היא מחויבת לחיפוש ולפיתוח של מקורות אנרגיה חלופיים. כביטוי למימוש החזון ציין פרושאור כי בניין הכנסת הוא מודל של יעילות בניצול אנרגיה משום שגג הבניין כוסה בפאנלים סולריים, שיפחיתו את צריכת האנרגיה בבניין בשליש ויחסכו חצי מיליון דולר בשנה. עוד הוסיף השגריר כי ישראל היא מרכז בעל מוניטין עולמי של מחקר ופיתוח לאנרגיה מתחדשת, וכי היא מחויבת לחלוק את החדשנות ואת המומחיות עם מדינות מתפתחות (דגוני, 2015).

הדוגמאות הללו מדגימות כיצד מתאפשר לשליחי ישראל להציג את המדינה מזוויות נוספות מעבר לסכסוך הישראלי־פלסטיני, המתארות את תרומתה למשפחת העמים. עדות לתרומת יזמות הפיתוח הישראליות ניתן למצוא בדברי המתאם המיוחד מטעם האו"ם לתהליך השלום במזרח התיכון, ניקולאי מלדנוב (Mladenov), שלפיהם ניכר שיתוף פעולה פורה בין ישראל והאו"ם בנושאי פיתוח הומניטרי (מלדנוב, 2019). לסיכום, במקומות שבהם ישראל עושה שימוש ביכולותיה הטכנולוגיות לצורכי פיתוח הומניטרי היא עשויה לזכות, מעבר לתמיכתן של המדינות המתפתחות, גם בתמיכה של גופי האו"ם השונים (סלמן, 2019א).

השינוי הגדול במפה העולמית ביחס לישראל וחזוק הקשרים הדיפלומטיים [...] עם מדינות אפריקה, אסיה ואמריקה הלטינית מתחיל ליצור שינוי בדפוס ההצבעות. [...] אנו דורשים מכל המדינות שעדיין מצביעות על פי דפוסי ההצבעה של העולם הישן לחדול מלקחת חלק בתיאטרון האבסורד הפלשתיני [...]. מדינות רבות שינו את מדיניות ההצבעות שלהן באו"ם בעקבות חיזוק היחסים בין ישראל לבין (חוטובלי, 2017).

מגמה זו אכן משתקפת בזירת האו"ם, אם כי באופן מוגבל. כלומר, מצד אחד ניכר כי חלה עלייה בשיעורי התמיכה בישראל במוסדות האו"ם, שבאה לידי ביטוי בהצבעות חיוביות בעצרת הכללית. מצד שני, מדובר בעיקר על הימנעות או היעדרות מהצבעות אנטי-ישראליות. למשל, בבחינה אמפירית של דפוסי הצבעותיהן של ארבע מדינות במרכז אפריקה ובמזרח (אתיופיה, קניה, דרום סודאן ורואנדה), שהסתמכה על ניתוח תוכן של 95 החלטות שהתקבלו בעצרת הכללית בשנים 2014-2018 בהקשר של ישראל, נמצא קשר בין מאמצי ישראל לבין מגמת דפוסי ההצבעה באו"ם של חלק מהמדינות לטובת ישראל.¹⁷ כאמור, הדבר אומנם לא בא לידי ביטוי בהצבעה ברורה בעד ישראל, אך הנטייה להימנע ואף להיעדר מהצבעות אנטי-ישראליות באופן עקבי מדגימה את המגמה החיובית בהצבעה של דרום סודאן (נמנעה ב-47 ונעדרה מ-39 הצבעות – סך הכול 86 הצבעות מתוך 95) ושל רואנדה (נמנעה ב-29 ונעדרה מ-52 הצבעות – סך הכול 81 הצבעות).

בעשור האחרון ניכרת מגמת הידוק יחסי החוץ של ישראל עם מדינות מתפתחות בעיקר ביבשת אפריקה, כאשר אחת המטרות המוצהרות של הידוק היחסים היא שינוי דפוסי ההצבעה של מדינות אפריקה באו"ם באופן שיבטא תמיכה בישראל.

זאת ועוד, הניסיון להשפיע על הליכי הצבעה בא לידי ביטוי למשל בסיכול יוזמה של הפלסטינים לשדרוג מעמדם באו"ם, ממדינה חברה משקיפה לחברה מלאה בתחילת 2019. על מנת להתקבל כמדינה חברה באו"ם יש לזכות לפחות בתשעה קולות תומכים במועצת הביטחון, ולאחר מכן ברוב של שני שלישים בעצרת הכללית. כך, מאמציה של ישראל במועצת הביטחון הובילו את הפלסטינים להכרה בסיכוייהם הנמוכים לזכות ברוב מבלי שיוטל וטו אמריקאי על הצעת ההחלטה

לצד זאת בולט הניסיון בשנים האחרונות לזכות בתמיכה מדינית במוסדות האו"ם מצד מדינות מתפתחות, באמצעות קידום הצבעה פרו-ישראלית. בעשור האחרון ניכרת מגמת הידוק יחסי החוץ של ישראל עם מדינות מתפתחות בעיקר ביבשת אפריקה, כאשר אחת המטרות המוצהרות של הידוק היחסים היא שינוי דפוסי ההצבעה של מדינות אפריקה באו"ם באופן שיבטא תמיכה בישראל (רביד, 2017). עדויות לכך ניתן למצוא בדבריהם של מקבלי החלטות ובעלי תפקידים במשרד החוץ. כך למשל התבטא ראש הממשלה במפגש עם נציגי ישראל ביבשת אפריקה בחודש פברואר 2017:

כשאני שם את הפירמידה של האינטרסים שלנו בתחום מדיניות החוץ, אפריקה היא גבוהה מאוד [...] אני רוצה להגיד מהו האינטרס שלנו. האינטרס הראשון הוא לשנות באופן דרמטי את מצבת ההצבעות של אפריקה באו"ם ובגופים בינלאומיים מהתנגדות לתמיכה [...] זה היעד הראשון, אני מגדיר אותו ככוונה ויש גם יעדים רבים אחרים אבל היעד הזה גובר על כולם [...] (משרד ראש הממשלה, 2017).

עדות נוספת ניתן גם למצוא בדברי נתניהו בתדרוך למשלחת שגרירי האו"ם שהגיעו לביקור בישראל בחודש פברואר 2019: "בעצרת הכללית [...] רק השנה העבירו 20 החלטות נגד ישראל ורק שש נגד יתר העולם [...] זהו מצב מגוחך [...] אנחנו רוצים שתשנו את דפוס ההצבעה שלכם" (משרד ראש הממשלה, 2019). אריה עודד, שגריר ישראל בעבר במספר מדינות אפריקה, טען על רקע ביקור נתניהו באפריקה בשנת 2016, כי: "אחת המטרות של הביקור היא לשנות את המצב, שלא יצביעו אוטומטית נגדנו [...] שלפחות יימנעו בהצבעות" (כהן, 2016). כלומר, בראייתה של ישראל, שינוי לחיוב בדפוסי ההצבעה בזירת האו"ם יכול לבוא לידי ביטוי גם בהימנעות או בהיעדרות מהליכי הצבעה. עדות מאלפת לכך ניתן למצוא בדברי פרושאור, שתיאר כך שיחה שהתקיימה בינו לבין נציג מדינה מדרום אמריקה: "ואיך תצביע? [...] הערבים לוחצים חזק, השיב [...] ואתה חושב שעד מחר תצליח להתגבר על השפעת הקשה שתקפה אותך? מרקו פצח בשיעול ולמחרת נעדר מההצבעה" (חיימוביץ, 2017).

דבריה של סגנית שר החוץ ציפי חוטובלי לא מותירים מקום לספק ביחס לפעולת ישראל בזירת האו"ם לצורך שינוי בדפוסי ההצבעות:

המדינות החברות באו"ם עדיין מצביעות לפי הדפוס המסורתי. כך מתפתחת לא פעם דינמיקה שלפיה קיים הבדל בין דפוס הצבעה רשמי אנטי-ישראלי של מדינה מסוימת לבין היחסים הדו-צדדיים החיוביים עימה מחוץ לאור הזרקורים.

לסיכום, ניתן לומר שיחסי ישראל והאו"ם מורכבים ומאופיינים במגמות מעורבות משום שמצד אחד, קידום החלטות גינוי של ישראל בעצרת הכללית והמשך מגמת ההחלטות האנטי-ישראליות במועצה לזכויות אדם ממחישים את הקו העוין כלפי ישראל באו"ם. מצד שני, בינואר 2019 נבחרה ישראל לראשונה לייצג את קבוצת המערב ולכהן כסגנית יושב-ראש ועדת האו"ם לפיקוח על ארגוני זכויות אדם לא-ממשלתיים, ושינוי הדרגתי בדפוס הצבעה לטובת ישראל מדגים את התרחבות המגמה החיובית בזירת האו"ם. זו מגמה שיש לחזק, בין היתר על ידי פעילות דיפלומטית רציפה, אקטיבית ועקבית אל מול האו"ם ואל מול מוסדות בינלאומיים נוספים. יתרה מכך, ככל שתתמיד מדיניות החוץ הישראלית לעשות שימוש ביכולותיה הטכנולוגיות והמדעיות של ישראל גם בזירת האו"ם הרחבה, ולהציע את פתרונותיה הטכנולוגיים לבעיות הומניטריות גלובליות הקשורות לתופעות כגון מדבור, בצורת, רעב, פיתוח חקלאות ופיתוח אזרחי הומניטרי, כך תגבר יכולתה להשפיע בקרב הגופים השונים של האו"ם, מעבר לעצרת הכללית ולמועצת הביטחון. לפיכך נראה כי ייטב לישראל להמשיך לדבוק במה שנראה בכל זאת כקו המאפשר ליטול חלק בפעילות האו"ם מתוך ניסיון להשפיע על החלטותיו מבפנים, משום שעצם חברותה של ישראל באו"ם מקנה לה מעמד בארגון ומחזק את מעמדה בקהילה הבינלאומית.

טיעון זה מהדהד את דברי השגריר לשעבר דן גילרמן, שלפיהם האו"ם "זו זירה חשובה, פרלמנט של העולם והזדמנות להציג את ישראל האמיתית [...] ומקום ליצור בו קשרים עם מדינות בעולם" (גילרמן, 2019). סיבה נוספת נעוצה בכך שבחירה מודעת של ישראל שלא להיות חלק מהארגון ומגופיו השונים דווקא תשרת את מתנגדיה, שימלאו במוקדם או במאוחר את החלל שתותיר ישראל בעזיבתה. מבחינה זו, המהלך של פרישת ישראל מארגון אונסק"ו, בעקבות צעד אמריקאי דומה, לא בהכרח ישרת את המדיניות הישראלית, בדיוק משום שהוא יאפשר ליריבותיה לפעול ביתר חופשיות.

ד"ר ירון סלמן מלמד בתוכנית לניהול ויישוב סכסוכים באוניברסיטת בן-גוריון ובמכללה האקדמית צפת. תחומי העניין שלו כוללים תיאוריה של יחסים בינלאומיים; ניהול ויישוב סכסוכים פנימיים בזירה העולמית; זירת האו"ם; יחסי ישראל-או"ם; ויחסי ישראל-אפריקה.

(אייכנר, 2019). מהלך זה עולה בקנה אחד עם דברי חוטובלי שהובאו לעיל, בנוגע לפעילותה של ישראל בניסיון להוביל לשינוי בדפוס ההצבעות בזירת האו"ם.

סיכום

על רקע ציון שבעה עשורים ליחסי ישראל והאו"ם, ביקשתי לבחון במאמר את התפתחות היחסים על פני רצף הזמן, תוך ניתוח הסיבות להידרדרותם מתחילת שנות ה-50 ותוך ניסיון להצביע על השינויים שחלו בגישה הישראלית כלפי האו"ם בשני העשורים האחרונים. אלו באו לידי ביטוי במעבר ממדיניות "או"ם שמום" למדיניות פרו-אקטיבית, בניסיון להשפיע על החלטות האו"ם מתוך שורותיו ולהעלות את קרנה של ישראל בקרב משפחת העמים.

הניתוח הראה שאימוץ גישה פרו-אקטיבית מעשית בזירת האו"ם החל בעיקר עם קבלת ישראל לקבוצת אירופה ואחרות בשנת 2000, ובא לידי ביטוי בעיקר בפעילות בשלושה ערוצים פוליטיים ואפוליטיים כאחד: נטילת חלק בהשגת יעדי הפיתוח העולמיים של המילניום; כהונה בתפקידי מפתח בגופי ומוסדות האו"ם השונים; וניסיון להשפיע על הליכי הצבעה בעצרת הכללית ובמועצת הביטחון.

הניתוח הראה שבמסגרת הערוצים האפוליטיים, שבהם ישראל מגלה יוזמה ופועלת לקידום נושאים מגוונים בגופי האו"ם השונים, אשר עולים בקנה אחד עם יעדי הפיתוח של המילניום, שיתוף הפעולה בין

ככל שתתמיד מדיניות החוץ הישראלית לעשות שימוש ביכולותיה הטכנולוגיות והמדעיות של ישראל גם בזירת האו"ם הרחבה, ולהציע את פתרונותיה הטכנולוגיים לבעיות הומניטריות גלובליות הקשורות לתופעות כגון מדבור, בצורת, רעב, פיתוח חקלאות ופיתוח אזרחי הומניטרי, כך תגבר יכולתה להשפיע בקרב הגופים השונים של האו"ם.

ישראל והאו"ם חיובי וישראל אף זוכה להכרה ביכולותיה ובתרומתה לקהילה הבינלאומית. שיתוף פעולה זה מסייע בהצגת ישראל "שמעבר לסכסוך" ותורם להעלאת קרנה בזירת האו"ם ובזירה הבינלאומית, ומדינות רבות אינן מהססות לשותף פעולה עם ישראל ואף להסתייע ביכולותיה בתחומים שונים. עם זאת, בסוגיות פוליטיות הנקשרות במידה רבה עם הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ישראל עדיין מתקשה לאזן את התמונה. העיסוק המתמיד בסכסוך הישראלי-פלסטיני מהווה גורם משמעותי ליחסים המעורבים של ישראל והאו"ם. הדבר בא לידי ביטוי בעיקר בדפוס הצבעה בנושאים פוליטיים, שבהם

רשימת מקורות

- אייכנר, א' (2019, 7 בינואר) ישראל בלמה מהלך לשדרוג מעמד הפלסטינים באו"ם. [Ynet](https://www.ynet.co.il/Articles/0,7340,L-5442063,00.html). <https://www.ynet.co.il/Articles/0,7340,L-5442063,00.html>
- אייכנר, א' (2019, 4 באוקטובר) לא או"ם שמום: הישראלים שבחזית הבינלאומית. [Ynet](https://www.ynet.co.il/Articles/0,7340,L-5596787,00.html). <https://www.ynet.co.il/Articles/0,7340,L-5596787,00.html>
- ביאלר, א' (1985). הדרך לבירה – הפיכת ירושלים למקום מושבה הרשמי של ממשלת ישראל בשנת 1949. **קתדרה** 35, 163-191.
- בין, י' (2002). ישראל, האו"ם והמערכה לשלום. בתוך מ' יגר, י' גוברין וא' עודד (עורכים). **משרד החוץ: 50 השנים הראשונות** (עמ' 882-889). כתר.
- בירודקר, א' (2016). גאות ושפל: השינויים במדיניות החוץ ההודית – ישראל והפלסטינים כמקרה בוחן. **עדכן אסטרטגי** 18, 75-85. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- בלום, י' (2002). ישראל והאומות המאוחדות במבט לאחור. בתוך מ' יגר, י' גוברין וא' עודד (עורכים). **משרד החוץ: 50 השנים הראשונות** (עמ' 784-829). כתר.
- בלום, י' (2008, מארס). ישראל והאו"ם. הרצאה באוניברסיטת חיפה לציון 60 שנה לכ"ט בנובמבר. <https://www.youtube.com/watch?v=JXQeoBCjQPo>
- בן-מאיר, ד' (2011). **מדיניות החוץ – תולדות, משימות, שלחות**. ידיעות אחרונות.
- גילרמן, ד' (2019, 27 במאי). רבישיח עם שגרירי ישראל באו"ם לשעבר – כנס 70 שנה ליחסי ישראל-או"ם: בוחרים את דרכנו. (סרטון – מדקה 58). המכון למחקרי ביטחון לאומי. <https://www.inss.org.il/he/event/70-years-to-israel-un-relations-strategizing-the-way-forward/>
- דגוני, ר' (2015, 23 במאי). שמש ואשפה: כך מוכרת ישראל חזון של אנרגיה מתחדשת. **גלובס**. <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001038859>
- חוטובלי, צ' (2017, 24 ביולי). מאבק בהטיה של האו"ם נגד ישראל. בלוג אישי. <https://katzr.net/fcfa49>
- חיימוביץ, מ' (2017, 10 במארס). רון פרושאו: נתניהו מכיר את משרד החוץ, אבל הוא נפגע מהיעדר שר. **מעריב Online**. <https://www.maariv.co.il/news/israel/Article-577411>
- חטואל-רדושיצקי, מ' (2015). ישראל ואפרטהייד בשיח הבינלאומי. **עדכן אסטרטגי** 18, 93-105. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- חטואל-רדושיצקי, מ' (2016). ישראל והבחירות למועצת הביטחון של האו"ם. **מבט על** 834. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- חטואל-רדושיצקי, מ' (2017). שבע אבני דרך עבור ישראל בשבעת חודשי הכהונה הראשונים של גוטרס כמזכ"ל האו"ם. **מבט על** 969. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- ידלין, ע' (2019, 27 במאי). דברי פתיחה – כנס 70 שנה ליחסי ישראל-או"ם: בוחרים את דרכנו. (סרטון – דקה 06:45). המכון למחקרי ביטחון לאומי. <https://www.inss.org.il/he/event/70-years-to-israel-un-relations-strategizing-the-way-forward/>
- כהן ש' (2016, 4 ביולי). אירופה עוינת? ישראל חוזרת לאפריקה. **ערוץ 7**. <https://www.inn.co.il/News/News.aspx/325294>
- כהנא, א' (2019, 4 ביולי) הישג באו"ם: ישראל נבחר לסגן יו"ר ועדת התקציב. **ישראל היום**. <https://www.israelhayom.co.il/article/671463>
- כהנא, ש' (2002). ישראל בזירת האומות המאוחדות. בתוך מ' יגר, י' גוברין וא' עודד (עורכים). **משרד החוץ: 50 השנים הראשונות** (עמ' 789-823). כתר.
- לימור, י' (1967, 2 באוגוסט) הסטודנטים שואלים ובג. משיב. **מעריב**. http://jpress.org.il/olive/apa/nli_heb/SharedView.Article.aspx?href=MAR/1967/08/02&id=Ar00201
- מיכאל, ק' (2017). בין ישן לחדש – מאמצי הדה-לגיטימציה במבחן הזמן. בתוך ע' יוגב וג' לינדנשטראוס (עורכות). **תופעת הדה-לגיטימציה: אתגרים ומענים**. מזכר 13-25, המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- מלדנוב, נ' (2019, 27 במאי). כנס 70 שנה ליחסי ישראל-או"ם: בוחרים את דרכנו. (סרטון) המכון למחקרי ביטחון לאומי. <https://www.inss.org.il/he/event/70-years-to-israel-un-relations-strategizing-the-way-forward/>
- משרד ראש הממשלה (2017, 8 בפברואר). ראש הממשלה נתניהו נפגש עם שגרירי ישראל במדינות אפריקה. הודעה לתקשורת. אתר משרד החוץ. http://www.israel.org/MFAHEB/PressRoom/Pages/PM-Netanyahu-Meets-with-Israeli-ambassadors-in-Africa_080217.aspx
- משרד ראש הממשלה (2019, 3 בפברואר). ראש הממשלה נתניהו קיים תדריך למשלחת שגרירי האו"ם שהגיעו לביקור בישראל. אתר משרד ראש הממשלה. https://www.gov.il/he/departments/news/event_un030219
- סלמן, י' (2018). משימות שלום במאה ה-21 – מהכרה בטעויות עבר ועד לאדפטציה ואכיפה. **פוליטיקה** 27, 51-66.
- סלמן, י' (2019, 7 בינואר). יחסי ישראל עם מזרח אפריקה. **עדכן אסטרטגי** 22, 83-94. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- סלמן, י' (2019, 7 בינואר). ניתוח מעקפים: איך מתגברים על השיתוק במועצת הביטחון. **הזירה**. <https://www.arenajournal.org/archive/author/%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%9F-%D7%A1%D7%9C%D7%9E%D7%9F>
- עודד, א' (2011). **אפריקה וישראל: ייחודיות ותהפוכות ביחסי החוץ של ישראל**. מאגנס.
- פפה, א' (1991). ועידת לוזאן וניצנים ראשונים למחלוקת על מדיניות החוץ הישראלית. **עיונים בתקומת ישראל** 1, 241-261. המרכז למורשת בגוריון, אוניברסיטת בגוריון בנגב.
- קומאר, מ' (2017). יחסי ישראל-הודו: תפיסות ותחזיות. **עדכן אסטרטגי** 19, 85-94. המכון למחקרי ביטחון לאומי.
- רביד, ב' (2017, 11 בספטמבר). בוטלה פסגת ישראל-אפריקה שתוכננה כגולת הכותרת של הידוק היחסים עם היבשת. **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/politics/1.4429506>
- רזניק, א' (2018, 12 בספטמבר). הטיה במועצת זכויות האדם – מיתוס או מציאות? **הזירה**. <https://www.arenajournal.org/single-post/resnick-UNHRC>
- שלו, ט' (2017, 30 במאי). לבקשת ישראל: האו"ם משך תמיכתו ממרכז נשים פלסטיני ע"ש מחבלת. **וואלה! NEWS**. <https://news.walla.co.il/item/3069062>
- שלום, ז' (1993). מאבקה של מדינת ישראל לסיכול החלטות עצרת האו"ם על בינאום ירושלים בשנות החמישים. **עיונים בתקומת ישראל** 3, 75-97. המרכז למורשת בגוריון, אוניברסיטת בגוריון בנגב.
- שמילוביץ, צ' (2015, 3 בדצמבר). להיכנס לתפקיד הזה זה כמו לקפוץ לבריכת מי קרח מלאת כרישים. **ידיעות אחרונות**. <https://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-4734544,00.html>
- שמיר, ש' (2011, 2 בדצמבר). האו"ם אישר הצעת החלטה ישראלית למרות התנגדות ערבית. **הארץ**. <https://www.haaretz.co.il/news/world/1.1581829>
- שמיר, ש' (2014, 7 בינואר). קול ישראל באו"ם: יום עם השגריר הישראלי רון פרושאו. **מעריב Online**. <https://www.maariv.co.il/news/new.aspx?pn6Vq=E&0r9VQ=EKFEG>
- שרת, מ' (1955). יומן אישי 1955. משה שרת ומורשתו – אתר העמותה למורשת משה שרת. <https://katzr.net/5f5d53>
- Baker, A. (2013). Biased, prejudiced, and unprofessional: The UN Human Rights Council fact-finding mission

Geneva: UN Watch. <https://unwatch.org/2019-un-general-assembly-resolutions-singling-out-israel-texts-votes-analysis/>

הערות

- 1 Western European and Others Group
- 2 מקור הביטוי "או"ם שמום" יובא בהמשך.
- 3 <https://research.un.org/en/docs/sc/quick/veto>
- 4 ארגון המדינות הבלתי מזדהות (NAM – Non Aligned Movement) שהוקם בשנת 1961 מונה 120 מדינות (שני שלישים מחברות האו"ם), שאינן רואות עצמן חלק ממעגל השפעה של מעצמת-על כלשהי. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/2798187.stm>
- 5 המשפט "[...] רק העזת היהודים הקימה המדינה ולא החלטת או"ם שמום" נאמר במהלך ייכוח בין בן-גוריון ושרת על אופי התגובה של ישראל למעשי הטרור בסוף חודש מארס 1955. ראו: משה שרת, יומן אישי 1955. עם זאת, בראיון עיתונאי בשנת 1967 התבטא בן-גוריון על האו"ם באופן מרוכך יותר, ובמענה לשאלת המראיין על כך שבעבר הגדיר את האו"ם כ"שמום" אמר "גם עכשיו. אבל או"ם שמום יותר טוב משום דבר", ראו: לימור, 1967.
- 6 החלוקה לקבוצות אזוריות נוצרה בשנת 1961 ומדינות ערב שהיו הרוב בקבוצת אסיה חסמו את הצטרפות ישראל, שמעבר לבידודה לא יכלה ליטול חלק משמעותי בפעולות האו"ם.
- 7 United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- 8 מתוך אתר האינטרנט של המועצה לזכויות אדם. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx>
- 9 כיום מתנהלים בכל רחבי העולם 14 מבצעי שלום, ראו: <https://peacekeeping.un.org/en/where-we-operate>
- 10 Millennium Development Goals
- 11 Sustainable Development Goals
- 12 פירוט היעדים <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/12/sustainable-development-goals-kick-off-with-start-of-new-year>
- 13 החלטת האו"ם <https://undocs.org/en/A/RES/67/202>
- 14 משרד חוץ, <https://mfa.gov.il/MFAHEB/PressRoom/Spokesman/2013/Pages/Entrepreneurship-development-UN-June-2013.aspx>
- 15 אבא אבן היה השגריר הישראלי הראשון באו"ם שמונה לתפקיד סגן-נשיא העצרת הכללית בשנת 1952
- 16 ישראל זוכה במינוי לכהן כסגנית יו"ר בוועדת האו"ם המפקחת על ארגוני זכויות אדם, <https://katr.net/371c27>
- 17 מאגרי המידע של האו"ם, מחלקת המדינה של ארצות הברית ושל ה-U.N. Watch <http://www.un.org/en/ga/documents/voting.asp>; <https://www.state.gov/p/io/rls/rpt/2017/practices/index.htm>; <https://unwatch.org/2018-un-general-assembly-resolutions-singling-israel-texts-votes-analysis/>
- report on Israeli settlements. *Jerusalem Center for Public Affairs*, 13 (7). <https://katr.net/b01de2>
- Bayefsky, A. (2011). The United Nations and the Goldstone Report. *Hudson Institute*, <https://www.hudson.org/research/7896-the-united-nations-and-the-goldstone-report>
- Beker, A. (1988). *The United Nations and Israel: From recognition to reprehension*. Lexington Books.
- Beker, A. (2006). Tikkun Olam in Africa. In *Israel and Africa – Assessing the past, envisioning the future*. (pp. 34-43). The Africa Institute. American Jewish Committee. The Harold Hartog School Tel Aviv University.
- Chazan, N. (2006). Israel and Africa: Challenges for a new era. In *Israel and Africa – Assessing the past, envisioning the future*. (pp. 1-16). The Africa Institute. American Jewish Committee. The Harold Hartog School Tel Aviv University.
- Cotler, I. (August 15, 2013) Israel and the United Nations. *The Jerusalem Post*. <https://www.jpost.com/Opinion/Op-Ed-Contributors/Israel-and-the-United-Nations-323252>
- Decter, M. (1977). *To serve, to teach, to leave – The story of Israel's development assistance program in black Africa*. New York American Jewish Congress
- Ghanea, N. (2006). From UN Commission on Human Rights to UN Human Rights Council: One step forwards or two steps sideways? *The International and Comparative Law Quarterly* 55, 695-705.
- Mingst K. & Karns, M. (2000). *The United Nations in the post-Cold War era*. Westview Press.
- Muravchik, J. (2013). The UN and Israel: A history of discrimination *World Affairs*, 176, 35-46.
- Navoth, M. (2006). From a UN Commission on Human Rights to a Human Rights Council: A structural change or human rights reform? *Israel Journal of Foreign Affairs* 1, 112-118.
- Navoth, M. (2014). Israel's relationship with the UN Human Rights Council: Is there hope for change? *Jerusalem Center for Public Affairs* 601.
- Pettersson T. & Eck K. (2018). Organized violence, 1989–2017. *Journal of Peace Research* 55, 535–547
- Pettersson T., Hogbladh S. & Hoberg M. (2019). Organized violence, 1989–2018 and peace agreements. *Journal of Peace Research* 56, 589-603.
- Schlein, L. (2006, November 26). UN Human Rights Council criticized for politicization. *Voice of America*. <http://humanrightsvoces.org/site/articles/?a=3940>
- UN Watch (2018, November 15). 2018 UN General Assembly resolutions singling out Israel – texts, votes, analysis. Geneva: UN Watch. <https://unwatch.org/2018-un-general-assembly-resolutions-singling-israel-texts-votes-analysis/>
- UN Watch (2019, November 19). 2019 UN General Assembly resolutions singling out Israel – texts, votes, analysis.